

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طراحی معماری مسجد محله

باروگر دهبین مایه های هنر اسلام

پریا نریمانی

(دانشجوی دکترای معماری)

سرشناسه	:	نریمانی، پریا، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	:	طراحی معماری مسجد محله با رویکرد به بن‌مایه‌های هنر اسلامی / مولف پریا نریمانی.
مشخصات نشر	:	تبریز: انتشارات پژوهش‌های دانشگاه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۱۵ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۰۳۸-۴۶-۷
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۱۰.
موضوع	:	معماری مساجد
موضوع	:	Mosque architecture
موضوع	:	معماری مساجد -- ایران -- تبریز
موضوع	:	Mosque architecture -- Iran -- Tabriz
موضوع	:	مساجد -- ایران -- تبریز
موضوع	:	Mosques -- Iran--Tabriz
موضوع	:	هنر اسلامی -- ایران
موضوع	:	Islamic art -- Iran
شناسه افزوده	:	انتشارات پژوهش‌های دانشگاه
رده بندی کنگره	:	۳۹۵ / ۴۶۷ / ۱۰
رده بندی دیویی	:	۷۲۶/۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۲۵۰۷۰

عنوان	:	طراحی معماری مسجد محله با رویکرد به بن‌مایه‌های هنر اسلامی
مولف	:	پریا نریمانی
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۰۳۸-۴۶-۷
حروفچینی	:	فرزین جهانگیری
شمارگان	:	۱۰۰۰ جلد
طرح روی جلد	:	فرزاد جهانگیری
نوبت چاپ	:	اول
چاپ و صحافی	:	مدیران
قیمت	:	۱۴۰۰۰۰ ریال

انتشارات پژوهش‌های دانشگاه

مرکز تخصصی چاپ نشر کتب دانشگاه ویژه ستاد هیأت علمه دانشگاه‌ها

آدرس دفتر مرکزی: آذربایجان شرقی - تبریز - آبرسان - فلکه دانشگاه - مجتمع تجاری بلند - پلاک ۳۹
تلفن‌های تماس: ۰۹۱۴۶۱۴۳۳۴۶ / ۰۴۱-۳۳۲۶۲۱۱۶

آدرس دفتر پخش: تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷

آدرس اینترنتی: www.Pajohesh-daneshgah.ir / info@Pajohesh-daneshgah.ir

طبق قانون حمایت از حقوق ناشران و مولفان هر شخص حقیقی و حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر و مولف، نشر یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید مورد پیگیری جدی قانونی خواهد گرفت.

پیشگفتار

مساجد یکی از شاخص ترین و پیشرفته ترین عناصر شهر های اسلامی هستند و نمودی از کمال و تقدس می باشند. این مکان مقدس نفس انسان را به حقیقت ازل و کمال حقیقی می رساند. مساجد به دلیل ارزش و جایگاهی که دارند همواره در رفتار مردم و اجتماع تاثیرگذار خواهند بود. بنابراین الزام حرمت، آرامش و امنیت بیشتری نسبت به مکان های عمومی و نیمه عمومی دارند مساجد محل اجتماع مردم است مردم و کاربران بنا در حفظ حرمت و سلامت اجتماعی مکان نقش مستقیم دارند، با توجه به این که مسجد از کارکرد های متنوعی برخوردار است، به عنوان مکان احیای روابط اجتماعی در ارتباطات میان مردم و جامعه تاثیرگذار خواهد بود. مساجد علاوه بر بعد عبادی نقشی محوری در کلیه فعالیت ها و تعاملات اجتماعی جامعه ایفا می نمایند.

نقطه اوج هنر اسلامی را می توان در طراحی معماری مساجد عهد اسلامی دوران گذشته مشاهده نمود. بهره گیری از چنین نمونه هایی در طراحی معماری مساجد امروزه نیاز به درک دانش های میان رشته ای از فهم زیبا، موفق، پرمایه و باارزش بودن مساجد با حقیقت بن مایه های هنر اسلامی دارد.

کتاب حاضر برگرفته از رساله دکتری «شناسی ارشد معماری اینجانب است که در تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۶ با راهنمایی جناب دکتر حسن ستاری ساریانقلی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز با موفقیت و با نمره عالی دفاع شده است.

فصل اول کتاب شامل کلیات پژوهش است. فصل دوم تعریف و شناسایی دقیق مفاهیم و معانی موضوع است که از اهمیت ویژه ای برخوردار است. فصل سوم در ارتباط با دیدگاه محققین در مورد موضوع مورد بحث می باشد. در فصل چهارم به بررسی نمونه های مصادیق مسجد پرداخته شده است که از میان مصادیق به دلیل حجم زیاد فقط به بررسی چند مورد در کتاب اشاره شده است. فصل پنجم مربوط به شناخت شهر تبریز است. در فصل ششم با عکس برداری از مکان روزه به نقاط ضعف و قوت سایت پروژه می پردازیم. فصل هفتم در ارتباط با برنامه فیزیکی و استاندارد در طراحی معماری مسجد است. در فصل هشتم با ارائه چند آلترناتیو و بررسی نقاط مثبت و منفی آنها در پی طراحی معماری مسجد مطلوب در فصل نهم است.

وظیفه ی شاگردی خود می دانم تا مراتب سپاس و قدر دانی خود را با صمیمیت هر چه تمام به محضر استاد بزرگوار، جناب آقای دکتر حسن ستاری ساریانقلی که با راهنمایی های ارزنده خود راهگشای اینجانب بودند، تقدیم نمایم. همچنین از خانواده ی عزیزم، بخصوص پدر مادر دلسوزم که عاطفه ی سرشار و گرمی بخش وجودشان در این سردترین روزگاران مهمترین حامی و پشتیبان من است، بسیار سپاسگزار و شاکرم. در پایان یادآور می شوم که هرگونه نقص و کاستی در این پروژه ناشی از ضعف بنده و نقاط قوت آن مرهون کلیه اساتید، دوستان و عزیزانم بوده که مجال ذکر نام تمامی آن ها نمی باشد، بوده است. باشد که شایسته ی همه ی زحمات باشم.

با احترام، پریا نریمانی

بهار ۱۳۹۵ - تبریز

فصل اول : کلیات

مقدمه	۶
سوابق تحقیق	۸
برخی از سوابق تئوری انگلیسی	۸
برخی از سوابق تئوری فارسی	۹
سوابق طراحی	۱۳
فرضیه	۱۶
اهداف تحقیق	۱۶
اهداف علمی	۱۶
اهداف کاربردی	۱۶
ضرورت تحقیق	۱۶
بهره‌وران (اعم از مؤسسات آموزشی و اجرایی و غیره)	۱۶
روش کار	۱۷

فصل دوم: تعاریف

تعاریف عناوین پایان نامه	۲۰
تعریف واژه طراحی از منظر دایره‌المعارف ها	۲۰
تعریف واژه معماری از منظر دایره‌المعارف ها	۲۰
تعریف واژه مسجد از منظر دایره‌المعارف ها	۲۱
تعریف واژه محله از منظر دایره‌المعارف ها	۲۲
تعریف واژه هنر از منظر دایره‌المعارف ها	۲۲
تعریف واژه اسلام از منظر دایره‌المعارف ها	۲۳
تعریف واژه هنر اسلامی از منظر دایره‌المعارف ها	۲۴
تعاریف عناصر مسجد	۲۴

فصل سوم: دیدگاه ها

دیدگاه محققین غیر ایرانی در مورد مسجد	۲۶
دیدگاه محققین ایرانی در مورد مسجد	۲۷
دیدگاه محققین در مورد محله	۳۴
دیدگاه محققین در مورد هنر اسلامی	۳۵

فصل چهارم: مصادیق معماری مسجد

۵۵	نمودار تحلیل مصادیق داخلی
۵۵	نمودار تحلیل مصادیق خارجی
۵۶	مقایسه مصادیق داخلی و خارجی (۶ نمونه داخلی، ۱۲ نمونه خارجی)

فصل پنجم: آشنایی با مکان پروژه

۶۰	مطالعات تاریخی - معماری تبریز
۶۰	تبریز در گذر تاریخ
۶۰	بافت تاریخی تبریز
۶۰	خصوصیات فضاها، شهری، تبریز
۶۱	خصوصیات فضاها، تاریخی، شهر تبریز
۶۱	تحولات قرن اخیر در معماری تبریز
۶۱	بررسی جغرافیایی شهر تبریز
۶۱	موقعیت جغرافیایی تبریز
۶۲	توپوگرافی و شیب ها و گستره های شهر تبریز
۶۲	زمین شناسی
۶۲	زمین لرزه و گسل ها
۶۲	آب های زیر زمینی
۶۳	بررسی اقلیمی شهر تبریز
۶۴	توصیه های اقلیمی (جدول شماره ۴۹)
۶۵	اصول رعایت شده در معماری بومی مناطق سرد (جدول شماره ۵۰)

فصل ششم: تجزیه و تحلیل و آنالیز سایت

۶۸	معرفی کوی ولی عصر
۶۸	موقعیت سایت در شهر
۶۹	تحلیل اقلیمی سایت
۷۱	بررسی وضع موجود

فصل هفتم: ضوابط و استانداردهای برنامه فیزیکی

۷۴	آرگونومی
۷۵	استاندارد جهانی ابعاد عملکردی بدن
۷۶	استانداردهای طراحی مساجد در حالت کلی
۷۶	پارکینگ
۷۷	درب ورودی اصلی مسجد

۷۸	هشتی
۷۸	صحن
۷۸	حیاط خلوت
۷۹	آبریزگاه ها
۷۹	توالت
۸۰	وضو خانه
۸۰	کفش کن
۸۱	شیطان
۸۳	جهت قبله
۸۳	معیارهای بدن انسان و کاربرد آن در طراحی مسجد
۸۳	سراغه نماز گزار
۸۵	تناسبات فیزیکی بدن انسان نماز
	فصل هشتم: آلترناتیوهای طراحی و آراسته آلترناتیو نهایی
۹۰	آلترناتیو
	فصل نهم: طرح نهایی
۹۶	روند طراحی
۱۰۹	تصاویر ماکت
۱۱۰	تصاویر فضای داخلی
۱۱۲	تصاویر خارجی
۱۱۵	پوسته
۱۱۶	منابع